

Венцель Віктор Тарасович,
к.е.н., докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ
ORCID 0000-0002-1902-6126

УДК 351:364.1

doi: 10.34213/ap.20.01.33

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Здійснено соціально-економічний аналіз оплати праці як одного з інструментів забезпечення виконання державою соціальної функції. Розглянуто зміст окремих функцій заробітної плати. Акцентовано увагу на оплаті праці як на ключовій соціальній категорії, що впливає на життєвий рівень населення. Проаналізовано законодавчі норми щодо підходів до визначення та встановлення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. Проведено порівняльний аналіз показників номінальної та реальної заробітної плати, номінального та фактичного прожиткового мінімуму. Обґрунтовано необхідність вдосконалення підходів до визначення ключових соціальних стандартів, якими виступають мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум.

Ключові слова: соціальна функція, заробітна плата, мінімальна заробітна плата, номінальна та реальна зарплата, прожитковий мінімум, рівень життя, економічний розвиток.

Постановка проблеми. Сучасна соціально-економічна та суспільно-політична ситуація в Україні, яка характеризується перманентною внутрішньою нестабільністю та вразливістю до зовнішніх чинників, зумовлює необхідність формування ефективної політики для забезпечення соціальної стабільності та генерування достатнього обсягу фінансових ресурсів для належного виконання державою основних функцій. За цих умов актуальною проблемою є забезпечення належного життєвого рівня громадян та створення дієвої системи соціальних гарантій. Серед основних інструментів державного впливу на економічні та соціальні процеси, а також на забезпечення громадян мінімально необхідними ресурсами для задоволення основних фізіологічних та матеріальних потреб слід виокремити мінімальну заробітну плату та прожитковий мінімум. Важливим питанням є достатність встановлених державою соціальних стандартів для забезпечення належного життєвого рівня громадян та їх співвідношення із загальним рівнем економічного та соціального розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення належного життєвого рівня населення, визначення та встановлення мінімально необхідного рівня фінансового забезпечення громадян, забезпечення відповідності видатків соціального спрямування з наявними обсягами грошових ресурсів була й залишається однією з основних тем наукових досліджень. Коло питань, пов'язаних із переліченими аспектами, розглядався багатьма відомими науковцями, серед яких А. Пігу, П. Самуельсон, Р. Солоу, Дж. Стігліц, М. Фрідман, С. Фішер, а також представники вітчизняної науки, такі як А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Єфіменко, І. Луніна, О. Мельниченко, І. Новак, В. Тропіна, С. Юрій, Д. Полозенко, Н. Федірко, С. Цимбалюк та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Одночасно з цим, постійний розвиток і трансформація суспільних та економічних відносин обумовлює необхідність продовження досліджень проблематики

державного регулювання та впливу на процеси життєдіяльності суспільства. Основні напрямки досліджень повинні бути спрямовані на необхідність надання державою соціальних гарантій у обсягах, які здатні забезпечити достатній життєвий рівень населення, виходячи з умом економічного та соціального розвитку у відповідному періоді.

Метою статті є проведення дослідження проблематики співвідношення рівня соціально-економічного розвитку із розмірами мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, які є інструментами виконання державою соціальної функції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших аспектів у системі соціально-економічних відносин є заробітна плата. Заробітна плата відображає рівень добробуту працівника і повинна бути взаємопов'язана з рівнем кваліфікації та продуктивності праці у виробничих сферах або визначатися відповідно до встановлених кваліфікаційних критеріїв та системи оцінювання якості та ефективності роботи працівників у невиробничих сферах.

Як економічна категорія заробітна плата відображає відносини між працівником і роботодавцем щодо розподілу вартості створеного результату праці [20, с. 289]. З точки зору ринкової економіки, заробітна плата – це ціна праці, яка є результатом домовленості між працівником, який володіє певними кваліфікаційними здібностями і навичками (власником/продавцем праці) та роботодавцем (покупцем праці). Як соціальна категорія заробітна плата виступає своєрідною гарантією забезпечення достатнього життєвого рівня особи для себе та своєї сім'ї [20, с. 290] з урахуванням рівня економічного та соціального розвитку держави.

Функція заробітної плати полягає в забезпеченні матеріальних та нематеріальних потреб найманих працівників з одночасним врахуванням інтересів роботодавця [5].

Функція заробітної плати – це її призначення в системі взаємовідносин і реалізації інтересів суб'єктів соціально-трудова відносин, якими є найманий працівник і роботодавців. До основних функцій заробітної плати можна віднести: відтворювальну, стимулюючу, регулюючу, соціальну [4; 5]. Призначення відтворювальної функції полягає у забезпечення працівника та його родини необхідними ресурсами та життєвими благами для відновлення фізичного потенціалу та забезпечення духовних потреб [4]. Стимулююча функція передбачає наявність залежності рівня заробітної плати від кількості (обсягів), якості і результатів праці. Регулююча функція виступає засобом розподілу і перерозподілу робочої сили за видами економічної діяльності, за регіонами країни, за рівнем кваліфікації, спеціалізації, якості робочої сили [4]. За допомогою соціальної функції повинна забезпечуватися соціальна справедливість та недискримінаційність в оплаті праці. Найкращим чином соціальна функція може бути забезпечена при використанні державного регулювання та договірних взаємовідносин. Українське законодавство, а саме Закон України “Про оплату праці”, визначає спрямованість держави на забезпечення лише відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати [14].

В умовах функціонування ринкових механізмів регулювання економіки працівники не завжди мають можливість отримувати справедливу винагороду за свою працю, що зумовлюється наявністю приватних інтересів роботодавців щодо максимізації власних доходів та конкурентним підприємницьким середовищем. У такому випадку необхідним є часткове державне

регулювання взаємовідносин між працівниками та роботодавцями. Одним із головних важелів впливу держави на рівень оплати праці в секторах виробничої та невиробничої сфери є встановлення соціальних гарантій щодо оплати праці працівників (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум). Мінімальна заробітна плата виступає головною складовою в системі державних соціальних гарантій. Її величина залежить від економічних можливостей держави та встановленої системи розрахунку її величини. Однак, існують загальноприйняті показники, які дають змогу оцінити життєвий рівень населення. Зокрема, експерти Світового банку вважають, що існування людини менше ніж на \$1,9 на день означає екстремальну бідність або крайнє зубожіння [22]. Цей показник стосується найбідніших країн. Існування людини на менше ніж \$3,2 на день є межею бідності для країн з рівнем доходу нижчим від середнього, а показник в \$5,5 в день визначає межу бідності країнах з рівнем доходу вище середнього [22].

В Україні мінімальна заробітна плата визначається щорічно у законах про Державний бюджет на відповідний рік. Законодавче тлумачення мінімальної заробітної плати наведено в Законі України “Про оплату праці”. Необхідно звернути увагу, що чинна редакція цього Закону, яка почала діяти з 2017 р., визначає, що мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці [7]. Однак, до 2017 р. в Законі було визначено, що мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт) [14]. Тобто, починаючи з 2017 р., кардинально змінилася сутність мінімальної заробітної плати. Тепер – це мінімально можливий розмір оплати праці. До 2017 р. мінімальна заробітна плата виплачувалася за просту роботу, яка не потребувала жодної кваліфікації. Чинна редакція передбачає, що, загалом, будь-який працівник може отримувати мінімальну заробітну плату, навіть з високою кваліфікацією. Таке трактування мінімальної заробітної плати нівелює професійну підготовку працівників, не стимулює до розвитку професійних навичок, дає змогу роботодавцям виплачувати необґрунтовано низьку заробітну плату.

Розмір мінімальної заробітної плати безпосередньо впливає на обсяги та структуру видаткової частини державного та місцевих бюджетів, оскільки для формування фонду оплати праці бюджетних установ та організацій ця величина є одним із базових елементів. Для підприємницьких структур мінімальна заробітна плата є показником, який відображає економічну та соціальну політику держави, а також мікроекономічною категорією, що впливає на їх поточну комерційну діяльність та на формування виробничої та фінансової стратегії.

Найбільш об’єктивну характеристику рівня оплати праці надає співставлення показників номінальної та реальної зарплати [1]. Реальна зарплата є відображенням доходу, скоригованого на індекс споживчих цін. В сучасних умовах рівень і темпи зростання реальної заробітної плати залежать, в основному, від зростання продуктивності праці, технологічного розвитку, новітніх форм та методів організації процесу виробництва, виконання робіт чи надання послуг [1]. Незважаючи на постійне зростання заробітної плати в Україні її реальний розмір є значно нижчим від темпів збільшення номінального розміру, а в 2014 та 2015 рр. реальна зарплата взагалі мала від’ємну динаміку (табл. 1).

Темпи зростання/зниження номінальної та реальної заробітної плати

Періоди	Номінальна заробітна плата		Темпи зростання (зниження) реальної заробітної плати до попереднього року, %
	Середній розмір заробітної плати, грн	Темпи зростання середньої заробітної плати до попереднього року, %	
2010 р.	2250	117,6	110,2
2011 р.	2648	117,7	108,7
2012 р.	3041	114,8	114,4
2013 р.	3282	107,9	108,2
2014 р.	3480	106,0	93,5
2015 р.	4195	120,5	79,8
2016 р.	5183	123,6	109,0
2017 р.	7104	137,1	119,1
2018 р.	8865	124,8	112,5
2019 р.	10497	118,4	109,8

Джерело: на підставі даних [1; 19; 20].

Важливою проблемою є те, що підвищення заробітної плати здебільшого стосується працівників, які виконують некваліфіковану працю. Розрахунок заробітної плати для працівників бюджетної сфери здійснюється на підставі тарифної системи оплати праці, базовою величиною для якої починаючи з 2017 року визначено прожитковий мінімум для працездатних осіб на 1 січня календарного року [16]. У 2015–2016 рр. середньорічний розмір прожиткового мінімуму дорівнював розміру мінімальної заробітної плати (табл. 2). Починаючи з 2017 р. середньорічний розмір прожиткового мінімуму встановлювався на рівні, який був значно нижчим від розміру мінімальної зарплати (табл. 2): у 2017 р. прожитковий мінімум становив 52,0 % від розміру мінімальної зарплати, у 2018 р. – 48,6 %, у 2019 р. – 47,8 %, у 2020 р. – 45,6 %.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика показників прожиткового мінімуму та мінімальної зарплати у 2015–2020 рр.

Періоди	Середньорічний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, грн	Середньорічний розмір мінімальної заробітної плати, грн	Співвідношення прожиткового мінімуму до мінімальної заробітної плати
A	1	2	3 = 1 / 2
2015 р.	1 271,3	1 271,3	100,0 %
2016 р.	1 438,5	1 438,5	100,0 %
2017 р.	1 662,5	3 200,0	52,0 %
2018 р.	1 808,2	3 723,0	48,6 %
2019 р.	1 971,9	4 123,0	47,8 %
2020 р.	2 155,6	4 723,0	45,6 %

Джерело: розроблено автором на підставі даних [8–13].

Таким чином, розмір прожиткового мінімуму, який визначає оплату праці у бюджетній сфері і який становить менше половини від розміру мінімальної заробітної плати, порушує соціальну справедливість, яка проявляється у зрівнянні заробітної плати без урахування кваліфікації працівників та складності виконуваної ними роботи. В умовах 2020 р. для працівника 12-го тарифного розряду встановлено оклад 4456 грн (майже на рівні мінімальної зарплати), а для працівника найнижчого 1-го розряду посадовий встановлено 2101 грн [16; 17]. Однак, обидва вони отримають однакову суму коштів, тому що законодавство вимагає здійснювати оплату праці у розмірі не нижчому за розмір мінімальної заробітної плати [14]. Для забезпечення диференціації зарплати залежно від характеру, компетентності, ступеня відповідальності роботи, а також підвищення мотивації працівників та забезпечення соціальної справедливості необхідно законодавчо закріпити норму щодо встановлення найнижчого посадового окладу на рівні мінімальної заробітної плати [2].

Соціальна політика в Україні значною мірою ґрунтується на використанні показника прожиткового мінімуму як базового стандарту, для визначення державних соціальних гарантій, а також стандартів у сфері доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, освіти і охорони здоров'я [6]. Законом України "Про прожитковий мінімум" [15] встановлено, що прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо за соціальними і демографічними групами населення: діти віком до 6 років; діти віком від 6 до 18 років; працездатні особи; особи, які втратили працездатність [15]. Соціально-економічне значення прожиткового мінімуму полягає в тому, що він використовується для оцінювання загального рівня життя в країні, встановлення розмірів пенсій та соціальної допомоги різним категоріям громадян, формування державного та місцевих бюджетів [15]. Статтею 46 Конституції України визначено, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [3]. Одночасно з цим, крім номінального розміру прожиткового мінімуму, що встановлюється законом, Міністерством соціальної України політики здійснюється розрахунок фактичного розміру прожиткового мінімуму, який суттєво відрізняється від законодавчо встановлюваного рівня (табл. 3).

Наведені дані свідчать, що розмір прожиткового мінімуму, який встановлюється законом, є майже наполовину меншим від величини його фактичного розміру, який розраховується на основі середніх цін на споживчі товари і послуги та тарифів на житлово-комунальні послуги. Таким чином, можна стверджувати, що розміри прожиткового мінімуму, які встановлюються законами України не можуть забезпечувати громадянам гарантоване у Законі України "Про прожитковий мінімум" право на достатній для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набір продуктів харчування, а також мінімальний набір непродовольчих товарів та мінімальний набір послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [15].

Порівняльна характеристика розміру прожиткового мінімуму в Україні за 2015–2020 рр.

Періоди	Середньорічний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (встановлений Законом), грн	Фактичний середньорічний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, грн	Відхилення	
			сума, грн	у %
А	1	2	3 = 1 - 2	4 = 1 / 2
2015 рік	1 271,3	2 361,0	-1 089,7	53,8
2016 рік	1 438,5	2 708,0	-1 269,5	53,1
2017 рік	1 662,5	3 040,0	-1 377,5	54,7
2018 рік	1 808,2	3 376,0	-1 567,8	53,6
2019 рік	1 971,9	3 791,0	-1 819,1	52,0
2020 рік	2 155,6	3 916,0 *	-1 760,4	55,0

* станом на січень 2020 року

Джерело: розроблено автором на підставі даних [8–13; 22].

Темпи економічного зростання в Україні залишаються надто низькими, щоб зменшити бідність і досягти рівня доходів сусідніх європейських країн [24]. У зв'язку зі своєю залежністю від експорту сировинних товарів Україна залишається вразливою до зовнішньоекономічних шоків і цінових циклів на товарних ринках [23]. Серйозною проблемою на шляху до економічного розвитку та покращання добробуту населення є низька ефективність використання робочої сили, капіталу та землі. Середньостатистичний робітник у Німеччині за 17 днів виробляє стільки ж продукції (робіт, послуг), скільки середньостатистичний робітник в Україні за один рік [23]. Значні відмінності у рівні продуктивності праці у порівнянні з розвинутими країнами зумовлені як відставанням України в ефективності виробництва, так і меншою кількістю основного капіталу [23]. Незважаючи на певний прогрес подолання розриву в ефективності використання робочої сили та капіталу Україна залишається обмеженою у кількості основного капіталу через нестачу інвестицій, включаючи і прямі іноземні інвестиції [23]. Рівень капіталу на одного працівника в Україні на тому ж рівні, що й наприкінці 1990-х років [23].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На сьогодні в Україні заробітна плата не забезпечує належне виконання своїх функцій, що зумовлено низьким рівнем розвитку економіки, відсутністю дієвого державного регулювання та нагляду, незадовільним рівнем контролю у сфері упередження зловживань, пов'язаних із виплатою заробітної плати.

Потребує кардинального і невідкладного поліпшення система державного регулювання трудових відносин, яка повинна забезпечити дотримання прав працівників на адекватну до своєї трудової участі грошову винагороду та мінімізувати можливості для зловживання у сфері оплати праці з боку роботодавців. Необхідно вдосконалити законодавче поле, що регулює виплату мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. Мінімальна заробітна

плата повинна відігравати функцію мінімального рівня грошової винагороди за працю, яка не потребує кваліфікації або бути гарантованою величиною, нижче від якої не може здійснюватися оплата праці. На даний час в Україні існує система оплати праці, яка дає можливість нараховувати заробітну плату нижче мінімально встановленого розміру, однак, в подальшому роботодавець зобов'язаний здійснювати обов'язкове донарахування до рівня мінімальної зарплати. Це – демотивуючий аспект з точки зору стимулюючої та регулюючої функцій заробітної плати. Регулюючий вплив держави повинен проявлятися в економічно обґрунтованому встановленні номінального розміру прожиткового мінімуму, який повинен бути максимально наближеним до його фактичної величини відповідно до встановлених стандартів та фізіологічних потреб людини. У зв'язку з цим, необхідно розробити системний механізм визначення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму в залежності від показників соціально-економічного розвитку з урахуванням об'єктивних життєвих потреб людини.

Список використаних джерел

1. Венцель В. Т. Соціально-економічний аналіз оплати праці як атрибутивної ознаки соціальної функції держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні. Науковий журнал*. 2019. Вип. 9. С. 17–21.
2. Ковязіна К. О. Щодо удосконалення соціальних стандартів. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/sots_standart-2ffd3.pdf (дата звернення: 27.02.2020).
3. Конституція України від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.02.2020).
4. Луняк І. В. Заробітна плата як найважливіший фактор реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 21–24.
5. Малицька І. Д. Функції заробітної плати та стан їх виконання в Україні. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 409–413.
6. Небава М. І. Протиріччя формування прожиткового мінімуму в Україні як базового стандарту соціальної політики. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка*. 2012. Вип. 11. С. 152–167.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 06.12.2016 р. № 1774-VIII. Дата оновлення: 19.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#Text> (дата звернення: 27.02.2020).
8. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України від 28.12.2014 р. № 80. Дата оновлення: 29.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19> (дата звернення: 27.02.2020).
9. Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України від 25.12.2015 р. № 928. Дата оновлення: 01.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19> (дата звернення: 27.02.2020).
10. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21.12.2016 р. № 1801. Дата оновлення: 02.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (дата звернення: 27.02.2020).
11. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 07.12.2017 р. № 2246. Дата оновлення: 13.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> (дата звернення: 27.02.2020).
12. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23.11.2018 р. № 2629. Дата оновлення: 13.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-viii> (дата звернення: 27.02.2020).
13. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 14.11.2019 р. № 294. Дата оновлення: 17.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-IX> (дата звернення: 27.02.2020).
14. Про оплату праці : Закон України 24.03.1995 р. № 108/95. Дата оновлення: 26.11.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/ed20161126> (дата звернення: 27.02.2020).

15. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р. № 966. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#top> (дата звернення: 27.02.2020).
16. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 р. № 1298. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF> (дата звернення: 27.02.2020).
17. Про оплату праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 28.12.2016 р. № 1037. Дата оновлення: 28.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1037-2016-%D0%BF> (дата звернення: 27.02.2020).
18. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у 2010–2019 роках / Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.02.2020).
19. Темпи зростання/зниження номінальної та реальної заробітної плати. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm (дата звернення: 28.02.2020).
20. Трудове право України : підручник / за аг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
21. Фактичний розмір прожиткового мінімуму у 2015–2020 роках / Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/12286.html> (дата звернення: 28.02.2020).
22. Policy Research Notes “Ending Extreme Poverty and Sharing Prosperity: Progress and Policies” / Marcio Cruz, James Foster, Bryce Quillin and Philip Schellekens. World Bank, October 2015.
23. The World Bank. Україна Економічний огляд. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/724161558601576209/Ukraine-Economic-Update-Spring-2019-uk.pdf> (дата звернення: 28.02.2020).
24. The World Bank. Україна Спеціальна доповідь: Реалізація потенціалу економічного росту України. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/233891558601579588/Ukraine-Special-Focus-Note-Spring-2019-uk.pdf> (дата звернення: 28.02.2020).

Ventsel V. T.,

*PhD in Economics, Doctoral Student of Social and Humanitarian Policy Department, NAPA, Kyiv
ORCID 0000-0002-1902-6126*

SOCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS OF THE MINIMUM WAGE AND A LIVING WAGE IN THE CONTEXT OF REALIZATION OF THE SOCIAL FUNCTION OF THE STATE

The wage's function is to meet the material and intangible needs of employees while taking into account the interests of the employer. In the context of market mechanisms for regulating the economy, employees do not always have the opportunity to receive a fair remuneration for their work, which is conditioned by the existence of private interests of employers to maximize their income and a competitive entrepreneurial environment. In this case, a partial state regulation of the relationship between employees and employers is necessary. One of the possibilities of influence of the state on the level of remuneration in the sectors of production and non-productive sphere is the establishment of social guarantees regarding the remuneration of workers (minimum wage, living wage). Minimum wage is a major component of the state social guarantees system. The value of the minimum wage directly affects the amount and structure of the expenditures of the state and local budgets, since this amount is one of the basic elements for forming the payroll fund of budgetary institutions.

Comparison of nominal and real wages is the most objective feature of the level of remuneration. Despite the steady increase in wages in Ukraine, its real value is much lower than the rate of increase in nominal wage, and in 2014 and 2015 real wages had a negative trend altogether. Social policy in Ukraine is largely based on the use of the living wage as a basic standard for defining state social guarantees. The nominal cost of living wage is almost half less than the value of its actual size. Thereby, it can be argued that the nominal living wage established by the laws of Ukraine cannot provide citizens with the right to a sufficient standard of living, as well as meeting the basic social and cultural needs of the individual.

The system of state regulation of labor relations in Ukraine needs improvement in order to ensure the rights of workers with a salary that is adequate to the results of their work. The legislative framework governing the payment of the minimum wage and the subsistence minimum needs to be improved.

Keywords: social function, wages, minimum wage, nominal and real wages, living wage, standard of living, economic development.

References

1. Ventsel, V.T. (2019). Sotsialno-ekonomichniy analiz oplaty pratsi yak atributivnoi oznaky sotsialnoi funktsii derzhavy. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini. Naukovyi zhurnal*, 9, 17–21 [in Ukrainian].
2. Koviagina, K.O. Shchodo udoskonalennia sotsialnykh standartiv. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/sots_standart-2ffd3.pdf [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996. (1996). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Luniak, I.V. (2015). Zarobitna plata yak naivazhlyvshy faktor realizatsii investytsiino-innovatsiinoi modeli rozvytku. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 21, 21–24 [in Ukrainian].
5. Malyska, I.D. (2011). Funktsii zarobitnoi platy ta stan yikh vykonannia v Ukraini. *Derzhava i pravo*, 51, 409–413 [in Ukrainian].
6. Nebava, M.I. (2012). Protrychchia formuvannia prozhytkovoho minimumu v Ukraini yak bazovoho standartu sotsialnoi polityky. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Seriya : Ekonomika*, 11, 152–167 [in Ukrainian].
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.2016 r. № 1774-VIII. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#Text>.
8. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2015 rik: Zakon Ukrainy vid 28.12.2014 r. № 80. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
9. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2016 rik: Zakon Ukrainy vid 25.12. № 928. (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
10. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2017 rik: Zakon Ukrainy vid 21.12.2016 r. № 1801. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
11. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2018 rik: Zakon Ukrainy vid 07.12.2017 r. № 2246. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
12. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2019 rik: Zakon Ukrainy vid 23.11.2018 r. № 2629. (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-viii>.
13. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2020 rik: Zakon Ukrainy vid 14.11.2019 r. № 294. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-IX>.
14. Pro oplatu pratsi: Zakon Ukrainy 24.03.1995 r. № 108/95. (1995). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/ed20161126>.
15. Pro prozhytkovyi minimum: Zakon Ukrainy vid 15.07.1999 r. № 966. (1999). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#top>.
16. Pro oplatu pratsi pratsivnykiv na osnovi Yedynoi taryfnoi sitky rozriadiv i koeffitsientiv z oplaty pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii okremykh haluzei biudzhethnoi sfery: Postanova KMU vid 30.08.2002 r. № 1298. (2002). URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF>.
17. Pro oplatu pratsi pratsivnykiv ustanov, zakladiv ta orhanizatsii okremykh haluzei biudzhethnoi sfery: Postanova KMU vid 28.12.2016 r. № 1037. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1037-2016-%D0%BF>.
18. Serednomisiachna zarobitna plata shtatnykh pratsivnykiv za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2010–2019 rokakh. *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
19. Tempy zrostannia/znyzhennia nominalnoi ta realnoi zarobitnoi platy. *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm.
20. Inshyna, M.I., Kostiuka, V.L., Melnyka, V.P. (Eds.). (2016). *Trudove pravo Ukrainy* [Labor Law of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
21. Faktychnyi rozmir prozhytkovoho minimumu u 2015–2020 rokakh. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/12286.html>.
22. Policy Research Notes “Ending Extreme Poverty and Sharing Prosperity: Progress and Policies”. Marcio Cruz, James Foster, Bryce Quillin and Philip Schellekens. World Bank, October 2015.
23. The World Bank. *Ukraina Ekonomichniy ohliad*. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/724161558601576209/Ukraine-Economic-Update-Spring-2019-uk.pdf> [in Ukrainian].
24. The World Bank. *Ukraina Spetsialna dopovid: Realizatsiia potentsialu ekonomichnoho rostu Ukrainy*. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/233891558601579588/Ukraine-Special-Focus-Note-Spring-2019-uk.pdf> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 28.02.2020 р.